

מי שהוליד בן ממזר - האם קיים מצוות פריה ורבייה? הרה"ג הרב אליהו מלכא שליט"א רב העיר כרמיאל

שאלה:

מי שהוליד בן ממזר האם מקיים בבן הזה מצות פריה ורבייה,
או לא מקיים?

תשובה:

א. בתלמוד הירושלמי למס' יבמות פרק ב' הלכה ו' הביא את המשנה מי שיש לו בן הוא פוטר את אשת אביו מן יבום מ"מ ע"כ, בגמ' שם בעי ר' אבין, בנו לכל דבר ואפי' לפריה ורבייה ולשניה ע"כ.
הרב פני משה כתב שם, בנו הוא לכל דבר ואפילו לפריה ורבייה, עכ"ד, וכ"כ הקרבן העדה שם, וז"ל ה"ג אפי' לפריה ורבייה ולשנייה, אע"פ שנולד בעבירה קיים מצות פריה ורבייה, וכ"כ הרשב"א, ע"כ.
מרן הבי"ב באהע"ז סי' א' אחר שהביא את הירושלמי הנ"ל כתב שכן כתב הריטב"א במס' יבמות כ"ב, שאפי' בבן ממזר קיים מצות פריה ורבייה, ע"כ, וכן הביא הברכי יוסף באהע"ז סי' א' אות י"ב שכ"כ הריטב"א והמאירי.
ואנוכי עיינתי בחידושי הרשב"א למס' יבמות דף כ"ב וז"ל, גרסינן בירושלמי בנו הוא לכל דבר ואפילו לפריה ורבייה ולשניה, כלומר שאע"פ שנולד בעבירה גזרו ביה שניות וקיים ביה מצות פריה ורבייה, עכ"ד.
וכן פסק הרמ"א להלכה באהע"ז סי' א' סעיף ו' דקיים מצוות פריה ורבייה ואפילו בבן ממזר בשם המהרי"ל,
הסיכום מהראשונים: דהירושלמי פשיטא ליה שקיים פריה ורבייה בבן ממזר וזאת ההלכה לדעתם.

ב. אלא דראיתי להגאון המהרי"ט אלגזי זצ"ל בהלכות בכורות להרמב"ן בפרק שמיני דף קכ"ב, ד"ה ואולם שכתב בזה"ל, לכאורא נראה דכפי הגירסא זאת דהירושלמי בעיא זאת דר' אבין לא איפשטא אם קיים פריה ורבייה בממזר ונשאר הדבר בספק, כותב המהרי"ט אלגזי אומנם ראיתי להרמב"ן בחידושו וכן הריטב"א שהביאו לשון

הירושלמי ז"ל, וברושלמי אמרינן בנו הוא לכל דבר ואפילו לפריה ורביה ולשניות כלומר, שאפילו שהוא ממזר גזרו ביה שניות וקיים ביה מצות פריה ורביה, מוכח מדבריהם דגירסתם בירושלמי אינו בלשון בעיא כי אם בפשיטות, דהיינו דס"ל לר' אבין דקיים ביה פריה ורביה ומשום הכי הביאו כן להלכה דקיים ביה פריה ורביה, ואולם הרי"ף, הרמב"ם, והרא"ש השמיטו את הירושלמי הזה, והגאון המהרי"ט אלגזי תמה מאוד איך אפשר דפשיטא ליה להירושלמי בפשטות דיצא ידי חובת פריה ורביה, והרי קיימלן מצוה הבאה בעבירה מדינא לא יצא ידי חובת מצות פריה ורביה.

והמהרי"ט אלגזי ז"ל, לאחר שהאריך והרחיב בענין כתב ליישב את הירושלמי בזה"ל, הכא דינא בבן ממזר אפילו בבא על הערוה בשוגג, מ"מ מדינא לא יצא ידי פריה ורביה, כיון דהיא מצוה הבאה בעבירה, אלא דאפשר לומר דהירושלמי מיירי בבא על הערוה באונס, כגון כמו שכתבו התוס' בר"פ החולץ דף ל"ה ע"ב ד"ה ונמצאת מעוברת וכ"ו, שכתבו דמאי דאמרינן במתני' דהכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא יוציא וחיבין בקרבן, היינו שבא עליה תוך שלושה חודשים מפטירת האח, דאי לאחר ג' חודשים אמאי חייב בקרבן הרי רוב נשים עוברת ניכר לשליש וזו כיון שלא הוכר עוברת מאי הוה ליה למיעבד, וכה"ג אמרינן בשבועות פרט לאונס, בכה"ג עסקינן שבא על יבמתו אחר שלושה חודשים ולא הוכר עוברת ואח"כ נמצאת מעוברת דאנוס הוא בה"ג לא חשיב מצוה הבאה בעבירה דאנוס רחמנא פטריה, ועל ממזר כזה דבאונס הוא בא עליה ונולד הבן ממזר מיירי הירושלמי, והרמב"ם פוסק דגם ממזר באונס הוא ממזר, הרמב"ם פרק ט"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ט"ז, אבל בן שנולד בעבירה במזיד או בשוגג אנה"נ לא קיים בולד זה מצות פריה ורביה מהטעם מצוה הבאה בעבירה.

ואפשר מזה השמיטו הרמב"ם הרי"ף והרא"ש את הירושלמי הזה, היוצא לדבריהם דהרמב"ם וכ"ו בן הנולד מערוה במזיד וכן בשוגג לא קיים ביה מצות פריה ורביה, ע"כ עיקר דברי המהרי"ט אלגזי בהבנת הירושלמי, עוד כתב שם, שהרידב"ז בכ"י עמד בדין זה והביא את הירושלמי וכן דברי הראשונים הנ"ל, והרידב"ז הסיק להלכה דהממזר אינו יוציא בו ידי חובת פריה ורביה משום מצוה הבאה בעבירה בין שנולד במזיד ובין שנולד בשוגג, ע"ש.

מאידך סיכום היוצא מהראשונים שהם הרשב"א, הריטב"א, הרמב"ן והמאירי שהבינו ופירשו את הירושלמי דהוא מיירי בכל בן הנולד ממזר, בין שנולד במזיד בין בשוגג מקיים בו מצות פריה ורביה, כלומר לא רק בן שנולד באונס, מדסתמו דבריהם ולא חלקו בדבר, מאידך המהרי"ט אלגזי פירש והבין דהירושלמי מיירי רק בבן הנולד באונס בו מקיים מצות פריה ורביה, ולא בן שנולד בשוגג כ"ש במזיד.

ג. עתה חל עלינו חובת באור והבנה בדעת הרשב"א, הריטב"א, הרמב"ן, המאירי וכ"ו דאמרו ע"פ הירושלמי דקיים בבן ממזר מצות פריה ורביה, דהרי המהרי"ט אלגזי הקשה קושיא חזקה, כיצד מקיים בבן הממזר מצות פריה ורביה והרי זו מצוה הבאה בעבירה וגם על הרמ"א יהיה קשה דפסק בשם המהרי"ל דקיים בבן ממזר מצות פריה ורביה, הרי במצוה הבאה בעבירה כלל בידינו דלא קיים המצוה אפי' בדיעבד, ומצוה הבאה בעבירה דאורייתא היא כמ"ש התוס' בסוכה דף ל' ע"א ד"ה משום.

והנראה ליישב בס"ד הנה בספרי אמרי אליהו ח"א ס"ל ל"א באות ב' כתבתי בענין מצוה הבאה בעבירה בהרחבה שם הבאתי קושית התוס' במס' סוכה דף ל' ע"א ד"ה משום,

דהקשו על הגמ' דמס' פסחים דף ל"ה ע"ב שהביאה את הברייתא שלמדה מהקרא לא תאכל עליו חמץ, היינו דחובת אכילת מצה רק בדבר שאיסורו משום בל תאכל חמץ, אבל באכל דבר שאיסורו בל תאכל טבל כגון שאפה מצה מתבואה שהופרש ממנה רק תרומה גדולה ולא הופרש ממנה תרומת מעשר, לזה בא הפסוק דלא תאכל עליו חמץ, דלא יצא ידי חובת מצה במצה זו שעודנה טבל, ע"כ דברי הברייתא.

והקשו התוס', למה צריך קרא של לא תאכל עליו חמץ, תיפוק לי משום מצוה הבאה בעבירה דקא אכיל איסור טבל ונפיק ביה מצה, התוס' נשאר בקושיא.

ושם הבאתי מ"ש הרב שדה חמד במערכת מצהב"ע באות ד' שהביא מ"ש הרב אורי וישעי ליישב קושית התוס' ע"פ מה שכתב מרן המהרי"ט בהכלל דאמרו במס' תמורה דף ד' ע"ב, כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד דאי עביד לא מהני, כתב המהרי"ט הכלל הזה דאמרו לא תעביד ואי עביד לא מהני, היינו דוקא היכא דיתוקן האיסור במה דנאמר אי עביד לא מהני, אבל בהיכא דלא יתוקן האיסור והאיסור נשאר בעינו באופן זה אכן אמרינן אי עביד מהני.

ע"פ סברא זו דהמהרי"ט כותב הרב אורי וישעי ה"ה נמי סברא זו ניתן לאומרה גם בדין מצוה הבאה בעבירה באופן דאכל מצה שהיא טבל, הרי במה דנאמר דלא יצא ידי חובת אכילת מצה, משום מצוה הבאה בעבירה לא יתוקן האיסור דאכילת טבל, תמיד חשיב דאכל איסור, לכן בה"ג דלא יתוקן האיסור לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה, והוה אמרינן דיצא ידי חובה באכילת מצה זו שהיא טבל, לכך בא הפסוק "לא תאכל עליו חמץ" לומר משום גזירת הכתוב לא יצא ידי חובה באכילת מצה במצה זו, דאם היה מצד מצוה הבאה בעבירה, היה יוצא ידי חובה באכילת מצה זו.

עתה לעני"ד ע"פ סברא זו דהמהרי"ט וההנחה שעשה עפ"ז הרב אורי וישעי גם בענין מצוה הבאה בעבירה בהיכא דלא יתוקן האיסור לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה תתייבש בזה קושית המהרי"ט אלגזי במה דהקשה על הירושלמי והראשונים דפירושו ופסקו בנן ממזר מקיים ביה מצות פריה ורביה והרי זו מצוה הבאה בעבירה דמדניא לא יצא חובת מצוה אפילו בדיעבד.

לפי המהרי"ט ואורי וישעי אין זו קושיא דהכא נמי כשהבן ממזר במה דנאמר לא קיים מצות פריה ורביה משום מצוה הבאה בעבירה לא יתוקן האיסור דממזר במה דנאמר מצוה הבאה בעבירה בכה"ג דלא יתוקן האיסור לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה, לכך כתבו דאפילו בנן ממזר קיים בנן זה מצות פריה ורביה ואולי אדרבה מהירושלמי זה תהיה ראייה והוכחה לסברא זו דהמהרי"ט והרב אורי וישעי במהב"ע.

ועוד אפשר לתרץ קושית המהרי"ט אלגזי באופן אחר, ע"פ מה ששמעתי משם הגאון הרב אלחנן וסרמן זצ"ל דין זה דמצוה הבאה בעבירה, מתי אמרינן מצוה הבאה בעבירה רק כשהעבירה וקיום המצוה באו ביחד באופן זה העבירה פוסלת המצוה, אבל כשרק בהכשר קיום המצוה נעשית העבירה בה"ג לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה, בנד"ד נמי כשהבן הוא ממזר דמקיים בו מצות פריה ורביה הרי קיום המצוה בלידת הבנים והעבירה בשעת הבעילה, והבעילה עצמה אינה המצוה אלא הכשר המצוה ומאחר והעבירה רק בהכשר המצוה בה"ג לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה עפ"ז אפשר לומר דלכך הרשב"א, הריטב"א, ושאר ראשונים אמרו ע"פ הירושלמי שקיים בנן ממזר מצות פ"ו, וכן הרמ"א נמי דכתב בשם המהרי"ט דמקיים מצות פריה ורביה בנן ממזר לדעתם לא רק כשנולד באונס, אלא דבכל ממזר מקיים ביה במצות פריה ורביה. ואחרי כותבי סברא זו בשם הגאון הרב וסרמן ז"ל ראיתי באוצר הפוסקים בה' פריה

ורביה אות ל"ט סברא זו ממנחת חינוך מצוה א', וז"ל, בה"ג לא שייך לומר מצוה הבאה בעבירה, כיון שהביאה אינה אלא בהכשר המצוה ועיקר המצוה היא בבנים ואז ליכא עבירה, עכ"ל.

ד. עתה נותר לנו להבין את הרמב"ם, הרי"ף והרא"ש דהשמיטו את הירושלמי, המשתמע מהם לדעתם אינו מקיים בבן ממזר מצות פריה, דהם יסברו דהבעיא דר' אבין בהירושלמי דבעי בנו לכל דבר ואפילו לפריה ורביה בעיא דלא איפשטא כלומר, עדיין בספק הירושלמי אם קיים בבן ממזר מצות פריה ורביה והוי ספיקא דאורייתא ולחומרא ולכן הרמב"ם, הרי"ף, הרא"ש שלא הביאו הירושלמי כי הם סוברים שזו בעיא לדינא, ואכן כן ראיתי באר ופירש הרב ערוך לנר על מס' יבמות דף כ"ב שכך היא סברת הרמב"ם, הרי"ף והרא"ש בהבנתם בהירושלמי, יוצא לדעתם אינו מקיים בבן ממזר מצות פריה ורביה ואפשר רק בבן ממזר שנולד באונס אכן קיים מצות פריה ורביה והוא דלא כתבוהו משום דהוא דבר דלא שכיח.

ה. או נאמר אחרת דגם אם לדעת הרמב"ם, הרי"ף והרא"ש הבעיא דהירושלמי איפשטא, משום מצוה הבאה בעבירה אמרו בן הנולד ממזר לא קיים בו מצות פריה ורביה, וסברת המהרי"ט ואורי וישעי שכתבנו דמתי אמרינן מצוה הבאה בעבירה רק באם יתוקן האיסור במה דנאמר מצוה הבאה בעבירה, אבל היכא דלא יתוקן האיסור בה"ג לא אמרינן מצוה בע"ע, הרמב"ם, הרי"ף והרא"ש יסברו אחרת ודעתם היא דגם בהיכא דלא יתוקן האיסור אמרינן מצוה הבאה בעבירה, ובספרי אמרי אליהו ח"א הרחבתי ענין זה בס"ד ושם הוכחתי שהרמב"ם אין לו הסברא הזו של המהרי"ט מכמה הלכות בהרמב"ם, ודין בן ממזר יוכיח וגם הרי"ף, והרא"ש אפשר דאין להם סברא זו דמהרי"ט ואורי וישעי.

באשר לתירוץ השני ע"פ דברי הגאון הרב אלחנן וסרמן ומנחת חינוך, היכא דהעבירה נעשתה בהכשר קיום המצוה לא אמרינן בזה מצוה הבאה בעבירה, ובדין ממזר נמי הרי העבירה בבעילה וקיום המצוה היא בבנים נמצא דהעבירה והמצוה לא באו ביחד, הרמב"ם, הרי"ף והרא"ש יסברו אע"פ שהעבירה היא בהכשר קיום המצוה, כן אמרינן מצוה הבאה בעבירה, והוא מהטעם הכשר מצוה כמצוה דמי, דהרי בלי הבעילה לא יולדו הבנים ולכן החל משעת הבעילה כבר נעשית המצוה, ואפשר לדמות דבר זה למה שכתבו התוס' במס' יבמות דף ב' ד"ה יבא עשה וידחה לא תעשה, דהגמ' שם כתבה אלמנה לכהן גדול אסורה בין מן האירוסין ובין מן הנשואין, התוס' הקשו בשם הריב"א דכיון דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה א"כ איך תתייבם דהא בביאה ראשונה ליכא הקמת שם, ובביאה שניה אסורה עליו דאמרינן שם גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, עונה התוס' בשם ר"י דלא קשה מידי, דלא בעינן שתהיה ראויה להקמת שם דכיון שהאשה או היבם ראויים להוליד חשיב קיום מצוה משעת הבעילה, לפ"ז ה"ה נמי לגבי בבן ממזר נאמר מאחר והוי האיש והאשה ראויים להוליד א"כ החל משעת הבעילה שהיא על מנת להוליד, הולד חשיב כנולד בשעת הבעילה והוי כאילו נולד דתיחשב המצוה דפ"ו מצוה הבאה בעבירה ולא קיים מצות פריה ורביה בבן ממזר.

ו. וראיתי לחזק סברא זו הנה ראיתי בהרב ערוך לנר הנ"ל דהקשה על הרמ"א והראשונים דכתבו דקיים בבן ממזר מצות פריה ורביה, הרב ערוך לנר הקשה והרי זו מצוה הבאה בעבירה ולדעת רוב הפוסקים היא דאורייתא, ומצוה זו הוא מקיים בשעת ביאה שמוציא זרע, כמו שכתבו התוס' במס' פסחים דף פ"ח ע"א ד"ה לישא שפחה אינו

יכל, וז"ל, וא"ת וליתי עשה דפרו ורבו וידחה לאו דלא יהיה קדש, וי"ל דבתחילת הביאה מעקר הלאו ולא מקיים עשה אלא בהוצאת זרע, ע"כ דברי התוס', לפ"ז וה"ה נמי לגבי בן ממזר החל מתחילת הביאה עובר על איסור כרת והעשה מקיים בהוצאת הזרע ע"ש, הוי אומר משעת הוצאת הזרע בזמן הבעילה שתכליתה להולדת הבנים מקיים המצוה דפ"ו, והרי זו מצוה הבאה בעבירה, ושמחתי שכוונתי לדעת גדולים. לכן הרמב"ם, הרי"ף והרא"ש השמיטו את הירושלמי ולא הביאו אותו להלכה כי לדעתם בבן ממזר לא מקיים מצות פריה ורביה לא בשוגג כ"ש במזיד. וראיתי להביא סמך ורמז לסברא זו דמשעת הוצאת הזרע נחשב הולד נולד, כתיב בפרשת כי תזריע אשה כי תזריע וילדה זכר, תמוה הכיצד וכי משעת זריעה היא כבר ילדה והרי איכא חודשי הריון בין הזריעה ללידה ואיך כתוב כי תזריע וילדה, מכאן למדין אכן החל משעת זריעה נחשב לה כאילו ילדה, והוא משום הכשר מצוה כמצוה דמי.

הסיכום העולה מהאמור,

להרמב"ם הרי"ף והרא"ש דהשמיטו את הירושלמי משמע דלא סבירא להו דקיים מצות פ"ו בבן ממזר, הרשב"א, הריטב"א, המאירי והרמב"ן לדעתם קיים בבן ממזר מצות פריה ורביה, ע"פ הירושלמי מרן בשו"ע לא כתב בזה, אומנם בב"י הביא לאחר שכתב את הירושלמי הריטב"א כתב אפ"י בבן ממזר קיים מצות פריה, ורמ"א בשו"ע פסק זאת להלכה בשם המהרי"ץ שאכן קיים בבן ממזר מצות פריה ורביה בין שנולד בשוגג ובין במזיד, אך לדעת המהרי"ט אלגזי קיים מצות פ"ו רק בבן שנולד באונס.

הנראה לעני"ד כתבתי וה' יאיר ענינו בתורתנו, אמן
אליהו בן הר' אברהם מלכא

